

**РАВИШЛАРНИНГ ТУРЛИ МАЪНО ОТТЕНКАЛАРИ
(“THE GRAPES OF WRATH” ВА “THE PEARL” МИСОЛИДА)**

Садуллаев Феруз Бахтиёрович

Хорижий тиллар факультети катта ўқитувчиси Бухоро давлат университети Бухоро, Ўзбекистон

ARTICLE INFO.

Таянч сўзлар:

Жон Стейнбек, муҳим, ёзувчи, роман, гоа, қахрамон, реализм, муносабат, кураш, равиш

Аннотация:

Жон Стейнбек Америка адабиёти ривожига юксак даражада ҳисса қўшган забардаст намояндалардан биридир. Муаллиф асарлари давр рухияти, жамият зиддиятлари, турли қахрамонлар ва тақдирлар, ўзгаришлар, инсон ва жамият орасидаги келишмовчиликлар ҳамда номутаносибликларни акс эттиради. Мазкур мақолада ёзувчи асарларида қўлланилган равишлар, уларнинг воқеалар ва қахрамонлар тасвирида роли ҳамда мазмуни муҳокамага тортилган.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2022 LWAB.

Бадиий асар ўзида воқеликни ёрқин акс эттира олган ижод маҳсулидир. Унда тилнинг таъсирчан бўлиши – тил бирликларининг тўғри танланиши, матн мазмунига мос келиши ва гапда ёзувчи кўзлаган мақсадни амалга оширишда муайян услубий вазифани бажаришига боғлиқ. Бу эса, ўз навбатида, ҳар бир ижодкорнинг ўзига хос услубини келтириб чиқаради. [1, б. 118]

Жон Стейнбек асарлари билан китобхонлар қалбини жунбушга келтира олган, инсон тақдирини реал бўёқларда акс эттирган забардаст ёзувчилардан биридир. Айниқса, муаллифнинг “The Grapes of Wrath”, “Жавоҳир” (“The Pearl”) романлари эътиборга молик.

Жон Стейнбек ижоди долзарблиги, ҳаётийлиги ва ҳаққонийлиги боис ҳозирги кунга қадар жаҳон адабий танқидчилигида кенг ўрганилганлигини алоҳида таъкидлаш мумкин. Ёзувчининг асарлари ўнлаб тилларга таржима қилиниб, чоп эттирилган бўлса, мазкур юртда ёзувчининг асарлари талқини ва тадқиқига бағишланган илмий ишлар яратилган. Зеро, кенг китобхонлар оммаси адиб асарларини ўз дунёқараши ва фикри билан ўқиб ўрганаётганлиги эътиборни тортади. Дейлик, Ж.Бэнсон ва У.Френч адиб ижодини анча изчил ўрганган мунаққидлар сифатида бир қатор рисола ва мақолаларида ёзувчи асарларининг бадиий хусусиятлари, образларининг ўзига хослиги хусусида маълум хулосага кела олди. Шунингдек, К.Д.Жонсон, П.Б. Хай, Д.Мак Артур, С.Буркед, Л.Оуэнс ва Э.Лофтис сингари америкалик адабиётшунослар Жон Стейнбек асарларида инсон индивидуал эмас, жамоа бўлиб тасвирланишини таъкидлашди. Рус адабиётшунослигида ёзувчи ижодини ўрганиш ва таҳлил қилиш борасида амалга оширилган тадқиқотларнинг илмий натижалари Я.Засурский, М.Мендельсон, А.Мулярчик, С.Батулин, Л.Андреев, Н.Шакирова, О.Осьмухина каби адабиётшуносларнинг изланишларида намоён

бўлди.

Жон Стейнбек ўз романларида фикрларини ифодалашда асар ғоявий-бадий тузилишига алоҳида аҳамият беради. Ёзувчи фикрлари ва характерлараро ўзаро боғлиқликнинг асосий калити – бу мавзуларни ёритишдаги фалсафий концепция ҳамда ёрдамчи бадий воситаларнинг ҳамоханлигидир. Адиб турли воситалардан – бадий услубнинг фонетик, лексик, морфологик ҳамда синтактик имкониятларидан фойдаланади. Уларнинг айримларини кўпроқ, айримларини камроқ қўллаши, баъзиларини умуман қўлламаганлигини кузатиш мумкин. [4, б. 44] Бу муаллифнинг ўз олдига қўйган мақсадига боғлиқдир. Шу ўринда айтиш жоизки, равиш билан боғлиқ ҳолатдаги тил воситаларининг бадий матндаги ифодаси турличадир. Муаллиф романларида мазмуннинг кучини, воқеаларнинг таъсирчанлигини, бўёқдорликни ошириш мақсадида улардан унумли фойдаланади. Мақоламизда равишларнинг “The Grapes of Wrath” ҳамда “The Pearl” романларидаги ўзига хос хусусиятлари ҳақида фикр юритамиз.

Муаллиф иккала романда ҳам “*now*”, “*slowly*”, “*quietly*” каби равишлардан кенг фойдаланган. Бу равишлар асарлардаги қаҳрамонлар кайфияти, руҳияти ва давр вазиятидан келиб чиққан ҳолда қўлланган.

“*Now*” равиши ҳақида сўз бораркан, романларда унинг “*ҳозир*”, “*энди*”, “*айни чоғда*” каби маъноларини учратамиз. Ёзувчи “*now*” равишини гапнинг бошида ёки охирида келтириш билан қўзлаган мазмунни китобхонга етказишга муваффақ бўлади. “*Kino’s eyes were hooded now, his cheeks were drawn taut*”. [6, p.46] “*Now she was looking at him, her mouth open, as though to hear better, her eyes digging to know better*”. [6, p.98] Ушбу парчаларда “*now*” равишининг “*айни чоғда*” маъноли оттенкасини кўришимиз мумкин. Иккала ҳолатда ҳам кескин вазиятнинг – дастлабки мисолда ўғлини чаён чаққан отанинг уни кутқариш учун жавоҳирини сотишга таёрлигининг (ваҳоланки, бу жавоҳир у учун яхши ҳаёт сари йўл эди) гувоҳи бўламиз. Қаҳрамоннинг ҳолати шу қадар тангки, айнан шу ҳолатга китобхон диққатини қаратиш учун ёзувчи ушбу равишни қўллайди. Кейинги мисолда ҳам адиб Хуананинг айни дамда бутун вужуди билан эътиборини турмуш ўртоғининг қандай қарорга келишини кутаётганини тасвирлайди. Ҳар иккала мисолда ёзувчи “*now*” равишини қаҳрамонларнинг ҳаётидаги муҳим дақиқани ажратиб кўрсатиш учун қўллайди.

Навбатдаги мисолларда “*now*” равишининг “*энди*” маъносини кўриб чиқамиз. “*She could stand fatigue and hunger almost better than Kino himself. In the canoe she was like a strong man. And now she did a most surprising thing*”. [6, p.9] “*Maybe we got to fight to keep our land, like Pa and Grampa did. And now the owner men grew angry*”. [5, p.43] Биринчи парчада ҳатто очлик, машаққатни турмуш ўртоғига нисбатан яхшироқ енга олган аёлнинг эндиликда боласининг қийналаётганини кўтара олмаётганининг гувоҳи бўламиз. “*Энди у ўзини галати тутаётган эди*” деб ёзувчи ана шу ҳолатга ишора қилмоқда. Кейинги парчада ота-бобосидан мерос ерларни тортиб олишаётгани туфайли курашга отланган қаҳрамоннинг жамиятдаги муаммоларга муносабатини кўради. “*Энди ер эгаларининг жаҳли чиқди*” дейишдан муаллифнинг мақсади – қаҳрамон шу воқеага қадар бундай йўл тутмай, ўзини вазмин тутганлигини китобхонга уқтиришдир.

Романда яна “*slowly*” ва “*quietly*” равишларини ҳам кўплаб кўриш мумкин. Ёзувчи бу равишларни қаҳрамонларининг характеридан келиб чиққан ҳолда қўллаган. “Жавоҳир”даги Кино ва Хуана, “The Grapes of Wrath”даги Том, Она ҳамда Жоадлар оиласи аъзоларининг бари содда, камтар ва вазмин инсонлардир. Энг танг ҳамда мушкул аҳволда ҳам босиқлик билан ҳаракат қиладилар, бу уларга хос фазилат. Бунинг исботини кўйида келтирилган мисолларда кўради. “*Kino and Juana came slowly down to the beach and to Kino’s canoe, which was the one thing of value he owned in the world*” [6, p.19] “*He (Kino) turned and left quietly, and the people let him through*” [6, p.36] “*Noah moved slowly, spoke seldom, and then so slowly that people who*

did not know him often thought him stupid". [5, p.101] *"Tom reached quietly into his pocket and brought out his tobacco, and he rolled a cigarette slowly and looked over it at the coals while he worked"*. [5, p.72] Мисолларда қўлланган *"slowly"* ва *"quietly"* равишлари *"секин"* ва *"оҳиста"* мазмунида қўлланилиб, қаҳрамонлар дуч келган вазиятнинг мураккаблигини, иложсиз аҳволда эканини китобхон кўз олдида гавдалантиришга ёрдам беради. Муаллиф ҳар бир образининг қалбида кечаётган ғалаёнлар, чорасизликдаги ҳаракатларини мазкур равишлар ёрдамида тасвирлайди. Бу эса, ўз навбатида, китобхонни ҳар бир образга яқинлаштиради ва ҳамдард қилиб қўяди.

Хулоса ўрнида шуни айтиш мумкинки, ёзувчи ўз олдига мақсад қўяр экан, буни амалга ошириш учун у барча воситалардан унумли фойдаланади. Жон Стейнбек романларининг кучини оширган воситалар қаторида *"now"*, *"slowly"* ва *"quietly"* равишларининг моҳирона қўлланганини ҳам кўриб ўтдик. Бу омил ҳам *"Жавохир"* ва *"The Grapes of Wrath"* боқийлигини таъминлашдаги бир восита бўлган десак, муболаға эмас.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Боймирзаева С. Бадиий матнда луғавий бирликлар стилистик имкониятларининг намоён бўлиши // Ўзбек тилшунослиги масалалари. Илмий мақолалар тўплами. – Самарқанд, 2007.
2. Ganieva, O. K. The essential literary criticism of John Steinbeck's "The pearl" and Odil Yakubov's "Mukaddas". // ISJ Theoretical & Applied Science, 05 (85), 747-750. – 2020.
3. Засурский Я.Н. Американская литература XX века.-М.: МГУ, 1984.
4. Каримов С.А. Ўзбек тилининг бадиий услуби. Монография. – Самарқанд, 1992.
5. Khayriddinova, Ganieva Orzigul. "Description of social problems in" Cannery Row" by John Steinbeck." ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal 11.4 (2021): 1376-1379.
6. Sadullaev F. O. Henry-inson ruhiyatining kuchli bilimdoni //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2021. – Т. 3. – №. 3.
7. Sadullaev F. B., Kudratova S. O. THE BENEFITS OF EXTENSIVE READING PROGRAMME IN LANGUAGE TEACHING //Мировая наука. – 2019. – №. 2. – С. 48-50.
8. Sadullaev F. B. THE IMPORTANCE OF GIVING FEEDBACK IN EFL CLASSES //Теория и практика современной науки. – 2018. – №. 11. – С. 404-406.
9. Steinbeck J. "The Grapes of Wrath" New York: "Penguin books"- 1986.
10. Steinbeck J. The Pearl. – New York: Bantam books, 1987.
11. Sadullaev F. B., Hodiyyeva O. H. DESCRIPTION OF WOMAN IMAGE IN THE NOVEL "SHIRLEY" BY CHARLOTTE BRONTE //Теория и практика современной науки. – 2019. – №. 9. – С. 6-8.
12. Ganieva O. K., Sadullayev F. B. THE ROLE OF FEMALE CHARACTERS IN THE NOVEL "THE GRAPES OF WRATH" BY JOHN STEINBECK //АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ. – 2020. – С. 5-8.